

Comunități catolice din Moldova: Faraoani și Valea Mare. Coordonate etnografice

ANTON COSA

Comunitățile catolice din Faraoani și Valea Mare suscită un interes deosebit și din punctul de vedere al culturii populare tradiționale, cadrul etnografic¹ al acestui univers rural fiind unul remarcabil, dezvăluind cercetătorului o serie de particularități cu certe reverberații în spațiul de dincolo de munți, din Transilvania, de unde, în decursul istoriei, în diverse etape, au venit în Moldova ascendenții locuitorilor catolici de astăzi din Faraoani și Valea Mare.

Privitor la structura arhitectonică a locuinței, am constatat faptul că în actuala comună Faraoani casele se încadrează în tipul casei tradiționale românești, cu tot mai evidente tendințe către edificarea de construcții contemporane cu trăsături specifice, care însă „nu înlătură definitiv tradiția, urmărind atingerea unei valori estetice superioare în consonanță cu gusturile celor care le întemeiază”². „Construcțiile tipizate și chiar vilele ceva mai sofisticate încearcă să valorifice, critic și selectiv, elementele de bază ale tradiției, astfel încât preocuparea pentru obținerea unui confort sporit să nu ignore cerințele integrării firești în peisajul arhitectonic autohton”³.

Categoria construcțiilor arhitectonice tradiționale cuprinde mai multe tipuri de locuințe care în timp au evoluat de la „casa monocelulară, căreia avea să i se adauge ulterior tindă, ce căpăta și funcție de cămară, apoi casa cu o încăpere, antreu și chiler sau bucătărie și, în fine, casa cu două încăperi și tindă rece, tipul cel mai răspândit prin deceniile trei – patru ale veacului nostru (secolul al XX-lea n.n.) și pe care îl întâlnim frecvent și astăzi”⁴.

Construirea unei case noi constituie un eveniment aparte în viața familiei tradiționale, implicând odinioară o serie de credințe și practici magice menite să influențeze în mod pozitiv existența celor care urmau să locuiască într-însa. „Pentru ruralul de odinioară, casa nu reprezenta doar un simplu obiect, un adăpost care să-l ferească de intemperii sau de alte neplăceri. El vedea în casă și un spațiu spiritual, adică nu numai de întreținere a vieții

---

¹ Anton Coșa, **Comunități catolice din Moldova: Faraoani și Valea Mare. Coordonaete etnografice**, în *Buletin Istoric*, nr. 6 {revista Departamentului de cercetare științifică al Episcopiei Romano-Catolice de Iași}, Iași, Editura „Presa Bună”, 2005.

² Anton Coșa, **Cleja. Monografie etnografică**, București, Editura SemnE, 2001, p. 53.

³ Ion H. Ciubotaru, **Catolicii din Moldova. Universul culturii populare**, Iași, Editura „Presa Bună”, vol. I, 1998, p. 29.

⁴ **Ibidem**.

cotidiene, ci și de promovare a unor valori culturale... Casa înseamnă familie, identitate, dar în același timp exprimă și o anume mentalitate”⁵.

Precauții speciale însoțeau și momentul înălțării construcției propriu-zise. „Riturile de întemeiere însoțesc pas cu pas toate momentele importante ale realizării edificiului. Este un indiciu clar că cele două dimensiuni fundamentale, casa - obiect și casa – concept, fuzionau la nivelul mentalității arhaice, ceea ce înseamnă că pentru ruralul tradițional conexiunile erau cât se poate de limpezi”⁶.

La Faraoni și Valea Mare, „semnificațiile inițiale ale unor asemenea credințe și practici magice s-au atenuat ori chiar au suferit modificări în condițiile vieții contemporane”⁷.

În mod firesc și alegerea locului pe care urma să se ridice o casă se făcea cu foarte mare grijă. De altfel, constructorul nu uită să „încadreze locuința în peisajul geografic, ferește casa de vânt și o orientează spre lumină și soare, optimizează distanța între locul de odihnă, locul de muncă, sursa de apă, drum, utilizează materialele de construcție locale”⁸.

Odinioară casele din Faraoni, ca de altfel și ale catolicilor din celelalte sate catolice din județul Bacău aveau temelii ce se făceau „din piatră, ori chiar din beton. Peste această temelie se așează patru tălpoaie foarte groase de stejar, în care se înfing furcile casei. Sub această temelie se face pivnița, de multe ori pietruită, pentru păstrarea vinului, căci cele mai multe sate catolice din acest județ, mai ales în partea deluroasă și muntoasă, au multe vii”⁹.

„Orientarea caselor se făcea în funcție de terenul pe care urma să se ridice noua construcție, în funcție de dispunerea acestuia față de drum, astfel încât să valorifice cât mai eficient căldura și lumina soarelui”¹⁰. Casele, în două sau patru ape, au prispe, unele cu stâlpi ornamentați cu motive de regulă geometrice. Sunt acoperite cu iternită, tablă ori țiglă, materiale des întâlnite de altfel în lumea rurală contemporană.

O serie de precauții marcau mutatul în casă nouă. „Un interes aparte prezintă și credința potrivit căreia cel ce intră prima dată în casă nu este bine să pună piciorul pe pragul de la intrare: << Pragul trebui pășât sau faci pod pisti el, ca sî poți trece>>”¹¹ mărturisea o localnică din Faraoni, în timp ce la Cleja podul peste prag se face din „brâul bărbătesc”¹², „obiect ce amplifică protecția celui ce trece, deoarece este investit deja cu puterea de apărare a unui punct vulnerabil al corpului omenesc”¹³. „Toate precauțiile manifestate în fața pragului de la intrarea într-o casă nouă pun în evidență concepții străvechi asupra acestui important loc de legătură între exteriorul profan (necunoscut) și interiorul sacralizat (cosmicizat). Interdicția călcării pragului are o vechime impresionantă și este atestată la mai toate popoarele lumii... Atingerea pragului presupunea o anume puritate a trupului și a sufletului, pentru că cel pregătit să înfăptuiască gestul urma să beneficieze de ocrotirea stăpânului casei și a zeilor tutelari. Un reflex al acestei interdicții este și obiceiul ca mireasa să fie trecută în brațe peste pragul casei, practică semnalată încă de pe vremea romanilor,

---

⁵ *Ibidem*, p. 25.

⁶ *Ibidem*, p. 27.

⁷ Anton Coșa, *op. cit.*, p. 53.

⁸ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 41.

⁹ Pr. dr. Iosif Petru M. Pal, *Originea catolicilor din Moldova și franciscanii, păstorii lor de veacuri*, Săbăoani – Roman, 1942, p. 57.

¹⁰ Anton Coșa, *op. cit.*, p. 54.

¹¹ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 32.

¹² Anton Coșa, *op. cit.*, p. 55.

¹³ Ion H. Ciubotaru, *op.cit.*, p. 32.

care se fereau să-l ofenseze pe Lamentinus, zeul pragului, sau pe zeița Vesta, ocrotitoarea vieții casnice¹⁴.

Interioarele din Faraoani și Valea Mare, ca de altfel ale tuturor caselor din satele cu populație catolică din Moldova, conservă „adevărate tezaure de ștergere, scoarțe, lăicere și păretare măiestrit lucrate¹⁵”, toate aceste „textile de interior, fie ele țesături ori cusături, fiind destinate folosirii casnice, împodobirii camerelor țărănești sau utilizării la înfăptuirea anumitor obiceiuri¹⁶”, fiecare dintre ele și toate la un loc reprezentând în mod sugestiv „simțul artistic, gustul pentru frumos, spiritul creator și hărnicia celor care le-au realizat¹⁷”. „Unele țesături sau cusături ne dezvăluie similitudini cu realizări de același tip din spațiul transilvan, prin ornamente și cromatică, amintind de originea ardelenescă a locuitorilor catolici¹⁸ din Faraoani și Valea Mare.

În actuala comună Faraoani, „prosoapele de doliu ocupau un loc distinct între țesăturile de preț păstrate în lada de zestre: << Prosopu di doliu iara țăsut anumi. Lung di pisti on metru giumatati și lat ca la patruzăci di santimi. Era țăsut din bumbac, cu vrâsti (poduri), și ave modelili făcuti în cinci iți. Câmpu în doui iți și florili (vrâstili) în cinci iți. Îl puneu pi cap și fimeili și domnișoarili. Nu sî cata vârsta. Ori iarai neam cu mortu ori nu, dacî ti ducei la – nmormântari legai ștergari di doliu. Cât videi cu ochii, suti și suti di fimei, tăti – aveu pi cap prosoapi di doliu. Numa alb videi. Altî culoari nu sî purta la mort >>¹⁹. Cu timpul, după o perioadă de coabitare, culoarea neagră ca semn de doliu s-a impus, înlocuind albul imaculat, aflat la extremitatea maximă a gamei cromatice²⁰.

Odinioară casele din Faraoani și Valea Mare se închideau prin intermediul unor zăvoare cu drug. La plecarea de acasă, gazda lăsa în pragul ușii o mătură semnificând faptul că era plecată în acel moment într-un alt loc. Obiceiul l-am întâlnit și în alte sate catolice din Moldova (de exemplu Cleja²¹, Somușca, Galbeni, Săbăoani etc.), ca și în satele năsăudene²², prezența lui și în actuala comună Faraoani fiind, credem noi, într-o firească legătură cu originea transilvăneană a locuitorilor catolici de aici.

Dintre construcțiile anexe întâlnite în Faraoani amintim grajdul, cotețul, hambarul ori coșarul. Gospodăriile catolicilor din Faraoani și Valea Mare sunt înconjurată de garduri de scândură, prevăzute cu porți cu dublă deschidere și porțițe, cu stâlpi de lemn sau de beton ornamentați ori neornamentați. „Interesantă este simbioza funcțională dintre șură și grajd ca edificii dreptunghiulare mari cu destinație complexă, urmărind o cât mai eficientă adăpostire a vitelor. În Transilvania, construcțiile similare sunt numite nu întâmplător <<șură cu grajd>>²³, explicând astfel situația de dincoace de munți... (din Valea Mare, Cleja, Faraoani, Somușca, Valea Seacă, Luizi Călugăra etc. n.n.)...Compartimentarea spațiului era făcută înainte vreme în funcție de necesitățile practice ale fiecărei familii în parte. În general, în centrul șurii erau ținute uneltele și căruțele, într-una din încăperi stăteau vitele, iar în cealaltă era amenajată fie o magazie, fie o locuință provizorie²⁴.

¹⁴ **Ibidem.**

¹⁵ **Ibidem**, p. 90.

¹⁶ Anton Coșa, **op. cit.**, p. 58.

¹⁷ **Ibidem.**

¹⁸ **Ibidem.**

¹⁹ Inf. Roza Șt. Antal, 82 de ani, 6 clase, agricultoare. (Înregistrare mg. făcută la 29 septembrie 1995), apud Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, p. 100-101.

²⁰ Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, p. 100-101.

²¹ Anton Coșa, **op.cit.**, p.58.

²² **Ibidem.**

²³ Valer Butură, **Etnografia poporului român. Cultura materială**, Cluj Napoca, 1978, p. 116.

²⁴ Anton Coșa, **op. cit.**, p. 58-59.

Privit în ansamblul său, portul popular din Faraoani și Valea Mare se integrează costumului tradițional românesc²⁵. “Structural, piesele de port popular nu se deosebesc. Diferența între îmbrăcămintea obișnuită și cea de sărbătoare constă în calitatea materiei prime utilizate și, evident, în bogăția sau expresivitatea decorului. Este portul românesc moștenit din bătrâni, iar oamenii de bună credință nu au ezitat să-l remarce și să-i aprecieze calitățile”²⁶.

Odinioară, fetele și femeile din Faraoani și Valea Mare, asemeni celor din alte sate catolice din județul Bacău (Cleja, Somușca, Galbeni etc.) purtau “cămăși albe, largi, cu poale lungi; stanii cămășii sunt cusuți simplu cu bumbac roșu ori negru; altița este țesută cu arniciu roșu, negru, alb ori galben; sub altiță se face ceva înfloritură cu zigzaguri din arniciu, apoi încep <<râurile>> drepte ori zigzag ce pornesc de sus și se coboară până aproape de brățară, putând avea aceeași lungime, ori cele mai multe râuri rămân mai scurte, și restul se prelungesc mai jos. Câteodată râurile se cos pieziș; în acest caz la mâneca din dreapta coboară spre dreapta, iar la cea din stânga coboară tot spre stânga. Unele cămăși au mânecile cusute nu cu râuri (șiraguri), ci cu pui, care se coase în deobște pieziș. Bumbacul ori arniciul ce se întrebuințează sunt de un roșu deschis, ori închis, ori chiar negru, foarte rar de o altă culoare. Mâneca se termină cu o bentiță (brățară) înflorită cu același bumbac din care s-au făcut <<râurile>>; se încheie cu bumbi ori cu canafuri simple, colorate. Gura cămășii este tivită cu bumbac de aceeași culoare, la fel și bezereul ce strânge cămașa împrejurul gâtului. Poalele sunt lungi, fără cusuturi, coboară la glesne.

Peste cămașă poartă catrință dintr-o singură bucată, țesută din lână, colorată în negru; numai în față mai are diferite dungi: roșii, albe, verzi, albastre ori galbene, mai mult amestecate. Mijlocul și-l încing cu un brâu țesut din lână boită; iar peste brâu poartă bânărțe (bete), țesute din erzeală de lână boită și cu bățatură din bumbac sau idrișin de diferite culori.

Pe cap, din păr și cu bucăți de pânză, ba unele întrebuințează și câte o bucățică de lemn, își fac un fel de culion numit cârpă. La Luizi Călugăra și Sarata cârpa este ceva mai mică, în celelalte sate din județul Bacău, mai ales la Valea Seacă, Valea Mare, Faraoani și Cleja, este mai rotundă și mai mare (mai bine ar fi să dispară; ar fi mai igienic. De altfel asemenea culion se găsește și prin satele din Bucovina și în unele părți din Transilvania).

Peste cârpă, în zilele de sărbătoare, întind un frumos ștergar alb, țesut din bumbac ori din borangic, cu diferite modele în relief, care conată din dungi și zigzaguri în lung și în curmeziș. Femeile se înbrobodesc cu ștergarul; adică înfășoară capul de două, trei ori cu ștergarul așa fel ca un capăt să atârne pe spate, iar celălalt îl fixează în față, spre ureche, ca restul să atârne de sub bărbie, pe piept și pe umăr. Cele mai tinere îl îndoaie după cap, așa ca cele două capete să se vadă într-o parte și alta, ieșind de sub ceafă în dreptul urechilor.

La gât cele mai multe poartă șiraguri de hurmuzuri și mărgelile colorate, de care atârnă o cruciuliță oro o medalie (femeile și fetele din Luizi Călugăra aproape au părăsit hurmuzurile nși mărgelile, mulțumindu-se numai cu o cruce ori cu o medalie, dar în celelalte sate au gustul prost de a atârna la gât cât de poate mai multe).

În zilele de lucru, peste săptămână, în loc de catrință umblă cu peșteman țesut din idrișin negru, un fel de catrință mai simplă, tot dintr-o bucată. Încalță ghete și ciobote simple ba, chiar și opinci, cu obele (oghele) ori ciorapi lucrați în casă.

²⁵ *Ibidem*, p. 60.

²⁶ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 165.

Fetele au aceleași costume, dar mai simple și mai elegante, lucrate din materie mai fină și cu mai multă simetrie. La sărbători încing fota de mătase, dintr-o bucată, avînd mai multe dungi colorate și franjuri (ciucuri) ce atîrnă de jur împrejur. Ba pe alocuri și în aceste părți au început să pătrundă și cusuturi mai artistice.

Fetele din unele sate din Bacău își împletesc părul pe o sârmă ori pe o șuviță de pânză, și-l așează așa că se face un cerc ce atîrnă pe ceafă, peste care își pun ștergarul, ori tulpanul pentru îmbrobodit (fetele din Luizi Călugăra și Talpa Sarata nu mai poartă asemenea cerc, rămășiță din trecutul înapoiat). Pe cerc (numit coroană) pun așa numitele podoabe: șuvăițe, sgărđițe, adică panglici pe care sunt cusute mărgelile colorate, formând figuri geometrice după un model determinat. Cu asemenea șuvițe, fetele din toate satele își strîng părul, slujindu-le și de ornament. Fetele din Luizi Călugăra și Talpa Sarata își împletesc părul începînd de la urechi și așezîndu-l în zigzag, după cap ori împrejurul capului, formînd o cununiță ce se încheie între creștet și frunte.

Fetele mici și mari, mai poartă un gherdan, făcut din mărgelile mărunte, colorate, și împletite pe ață așa că formează o șuviță ce o leagă strâns pe gât. Când merg la biserică ori la horă, fiecare are în mână cîte un buchet de flori; adeseori înfășoară codițele florilor într-un șervet cusut cu țigaie (lână colorată).

Rar cînd umblă cu capul gol; cel mai mult în casă ori la munca cîmpului. În locul ștergarului, la sărbători mai întrebuintează casînca (broboadă colorată cu franjuri).

Peste cămașă îmbracă vara un pieptar de miel, fără mâneci, înflorit cu lână colorată. Iarna peste pieptar poartă o vestă din postav bătut la piuă, ca și al flăcăilor. În unele sate: Faraoni, Valea Mare, Cleja ș.a. poartă suman, croit în falduri, iar pe margini, la piept, la mâneci și la buzunări înflorit cu șireturi (șarade) negre și ici colo chiar de alte culori²⁷.

„Bărbații poartă cămașă albă de bumbac în bumbac, ori bumbac în cânepă sau în, ori chiar de cânepă în cânepă; atîrnă pînă la genunchi; o poartă afară sfârșind rotund la aceeași înălțime. Cămașa are guler țesut ori cusut din arnici de diferite culori, predomină mai mult un roșu închis, cu negru și alb, formând figuri geometrice ori zigzaguri; se încheie cu cheotoare din bumbac, adeseori colorat, ori cu bumbi, la cei mai tineri, colorați. Gura cămășii are un fel de dantelă foarte simplă formată de niște găurele prin împletirea urzelii, după ce s-au scos cîteva fire de bătătură; la fel se termină poalele cămășii de sărbători.

Mijlocul îl încing cu brău colorat, peste care poartă o curea simplă, ori un chimir nu prea lat. Vara poartă izmene din aceeași pânză ca și cămașa; iarna însă poartă ȳari albi, creți ori întinși dar strânși pe picior, făcute cu aceeași simplitate. În picioare poartă ghete, ori bocanci, ba cei mai mulți umblă cu opinci legate cu curele de piele, ori cu ață de cânepă, sau de păr; cei mai bogați poartă ciubote (cisme). Pe cap iarna poartă căciulă neagră, făcută din pielicele cu părul creț, ori în valuri ce se apropie de astrahan; vara poartă pălărie neagră cu calăpul (calota) și jos streășina mică (rar se văd bătrîni cu pălării cu streășina mare /pălării ciobănești de munte/).

Peste cămașă poartă chiar și vara cei mai mulți un pieptar înfundat (închis), sau deschis cu cusături simple. Iarna poartă un cojocel cu mâneci lungi (numai bătrîni mai poartă cojoc mare pînă la glesne).

Peste pieptar și peste cojocel poartă un suman foarte simplu, lung pînă la glesne, de culoarea lănei, cenușiu ori castaniu, mai rar alb ori negru. Cei mai tineri poartă o vestă pînă ceva mai jos de mijloc, făcută din postav țesut în casă șin bătut la piuă; are două buzunare, tivite pe margini adesea cu panhlică în trei culori (tricolorul românesc). Vesta se încheie

²⁷ Pr. Dr. Iosif Petru M. Pal, **op. cit.**, p.59-62.

înainte în dreptul pieptului cu bumbi mari. Contra gerului poartă mănuși de lână împletită în casă. Numai unii bătrâni mai poartă părul lung cu plete.

Portul tinerilor, adică al flăcăilor, este tot așa de simplu ca și al bătrânilor, dar ceva mai elegant. Mânețile cămășilor se termină cu brățară închisă cu bumbi; gulerul este adeseori larg cu cusături în zigzag, ce se îndoaie peste o batistă de mătasă colorată, ale cărei capete atârnă pe piept. Ghetele și cismele sunt delicate. Pălăria este neagră, cum se obișnuiește azi în societate²⁸.

Interesant ni se pare portul „sumanului de tip ardelenesc cu mânețile foarte lungi, pliate pe spate”²⁹, fapt constatat de către noi și în alte sate catolice din Moldova cum ar fi: Cleja, Somușca, Galbeni etc. La Faraoani „s-a purtat și un tip de suman mai deschis la culoare (maro roșcat), având aceeași croială, dar care se individualizează în privința ornamenticii. Firul împletit este policrom și se numește găitan. Decorul obținut, bine armonizat cu fondul sumanului, amintește de unele variante ale mantăilor bucovinene ... De altfel, obiceiul de a purta mânețile sumanului pliate pe spate cunoaște o răspândire cvasigenerală în satele catolice ale Episcopiei de Iași. Este foarte probabil ca această modalitate de a purta sumanul (pe umeri) să constituie o înrâurire transilvăneană”³⁰.

Trebuie să remarcăm aici și faptul că acest costum popular tradițional „contribuie, în mare măsură, la înțelegerea originii și identității populației de care vorbim ... Într-adevăr, așa după cum s-a mai spus, catolicii din Moldova sunt păstrătorii celor mai vechi tradiții de vestimentație românească din această parte a țării, Portul bătrânesc, pe care ei îl îmbracă și astăzi, este inconfundabil și are o puternică personalitate ce se manifestă prin aceea că păstrează, nealterate, elementele fundamentale ale substratului traco-daco-iliric ... Particularitățile stilistice și morfologice pe care le pune în evidență portul tradițional de sărbătoare al populației catolice din Moldova pledează, fără nici un dubiu, pentru obârșia românească a acestor credincioși ... Unitatea în varietate, ca și specificul costumului de sărbătoare pe care îl poartă catolicii moldoveni rezultă și din faptul că aceste straie se încadrează viziunii sculpturale a portului românesc ... Albul rămâne culoarea de bază în toate componentele vestimentare, ca o marcă a curățeniei sufletești, a purității, a prețurii luminii. Geometrismul ornamentației costumului popular tradițional, deci inclusiv al celui întâlnit în satele catolice, ordonează și temperamentează compozițiile decorative și armoniile cromatice”³¹.

Ocupația de bază a locuitorilor catolici din Faraoani și Valea Mare a fost și este agricultura. „Semnificațiile magice ale diferitelor practici legate de agricultură și-au modificat sensurile inițiale, dispărând în cele mai multe cazuri”³². Dintre uneltele și obiectele de uz casnic folosite în timp de locuitorii din Faraoani și Valea Mare amintim: plugul, boroana, grapa, tăvălugul, îmblăciul, leasa pentru bătut știuleții de porumb, ciurul pentru cernut boabele din pleavă etc. Ca unități de măsură se foloseau: oca, merța, dimerlia etc. Creșterea vitelor a constituit o altă îndeletnicire importantă pentru locuitorii din zonă, aceștia mai practicând și o serie de ocupații complementare cum ar fi: stupăritul, pomicultura, viticultura, precum și meșteșuguri mai restrânse practicate în sat de către butnari, dulgheri, sumănari, cojocari, rotari, fierari.

²⁸ *Ibidem*, p. 58-59.

²⁹ Anton Coșa, *op. cit.*, p. 65.

³⁰ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 180.

³¹ *Ibidem*, p. 165-167.

³² Anton Coșa, *op. cit.*, p. 66.

Înainte vreme lucrul cu lemnul era foarte răspândit printre locuitorii catolici din Faraoani, fapt menționat în multe documente istorice din care reiese că sătenii erau „liberi să-și practice meseria lor de dogari ... Dogăria ei o practicau de mult, sigur de la poposirea lor în Faraoani ... făceau doage, apoi buți și le duceau la târg spre vânzare, iar câștigul lor era de sute de lei pe an...”³³. Întinsele păduri din zonă favorizau desigur practicarea acestui meșteșug.

Obiceiurile calendaristice sunt deosebit de importante și pentru locuitorii catolici din actuala comună Faraoani. În ajunul Crăciunului se merge „la cântat”, „cântările-colind”³⁴ avînd exclusiv o tematică religioasă. Odinioară „era un obicei vechi că fetele mari mergeau (în ajunul Crăciunului n.n.) pe la casele unde erau flăcăi și cîntau la ferestre cântece de Crăciun, iar a doua zi, flăcăii mergeau pe la casele unde erau fete mari și cântau la rîndul lor, iar fetele trebuiau să le dea câte un colac mare și rachiu ...”³⁵. Au fost dese și constante încercările (venite din mediul eclesiastic) de „a opri și în satul Faraoani umblatul prin sat al fetelor și al flăcăilor”³⁶ cu colindatul în zilele de Crăciun, fără succes însă. S-a dorit „oprirea fetelor mari și flăcăilor de la umblatul prin sat cu cântatul atît în ajunul Crăciunului cât și în ziua de Crăciun”³⁷, precum și „umblatul flăcăilor și fetelor cu Opru Sentek”³⁸, un interesant obicei despre care vom face referire mai jos.

O formă arhaică de colind, întîlnită atît în Faraoani și Valea Mare cât și în alte sate catolice din Moldova este „Opru Szentek”³⁹ sau „Sfinți Mărunți”, care avea loc pe 28 decembrie în ziua de „Prunci Nevinovați”. La „Opru Sentek”, „copiii și flăcăii umblă cu câte o nuia de alun în mâini, lovind pe cei care îi întîmpinau la intrarea în casă și rostind în graiul ceangău o urare de prosperitate, sănătate, noroc, fericire în anul care urma să vină, urare adresată celor pe care-i atingeau cu nuiaua”⁴⁰.

Dimineața, de regulă mergeau copiii, iar după amiaza pînă seara târziu flăcăii, aceștia din urmă umblînd numai pe la casele cu fete de măritat. La Faraoani „alaiul colindătorilor era ceva mai mare, ajungînd să numere adesea opt sau zece persoane. Ei purtau în mâini bețe de alun, lungi de un metru, pe suprafața cărora erau crestate ornamente în formă de spirală. Uneori, foloseau nuiele groase de măr dulce, avînd aceleași dimensiuni, dar care nu mai erau împodobite cu crestături, ci cu fire de lînă colorată, astfel încît aceste obiecte rituale semănau cu toiegele vorniceilor din cortegiul nunții”⁴¹.

Se colinda numai în casă, fiind loviți ușor cu nuiaua toți membri familiei în timp ce se rostea urarea de prosperitate, belșug, noroc, sănătate și fericire, tinerii fiind răsplătiți prin așezarea la masă. Înainte vreme, la Faraoani, la această ocazie, flăcăii umblau însoțiți de muzică. „Le cânta un fluier, o trișcă, o vioară sau o cobză. Le cânta tot timpul, și pe uliță și când erau la casa omului. Acum nu se mai umblă așa”⁴².

Și în Faraoani și Valea Mare este nelipsit „Plugușorul” sau „Uratul de Anul Nou”. În dimineața de Anul Nou se umblă și aici „cu semănatul”⁴³, colindătorii „aruncînd în fața

³³ Th. Codrescu, **Uricariul**, vol. XVIII, Iași, 1892, p. 363.

³⁴ **Ibidem**, p. 69.

³⁵ Cf. **Ziarul Parohiei Faraoani**, manuscris, vol. I, p. 40r.

³⁶ **Ibidem**.

³⁷ **Ibidem**, p. 54r.

³⁸ **Ibidem**, vol.II, p. 56v.

³⁹ Anton Coșa, **op. cit.**, p. 70.

⁴⁰ **Ibidem**.

⁴¹ Ion H.Ciubotaru, **op.cit.**, vol. II, 2002, p. 234.

⁴² Inf. Ștefan I. Antal, Faraoani, 86 de ani, 4 clase, agricultor (Înregistrare mg. făcută la 29 septembrie 1995), apud Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol. II, p. 235.

⁴³ Anton Coșa, **op. cit.**, p. 70.

gazdelor, pe jos, boabe de grâu sau de porumb în timp ce rostesc o serie de cuvinte care redau dorința de noroc și prosperitate în toate în noul an care urma să vină”⁴⁴.

La Bobotează și în actualele Parohii Faraoani și Valea Mare vine preotul cu „sfințirea caselor”, un obicei specific satelor catolice din Moldova. Locuitorii catolici de aici, asemenea altor sate catolice, stropeau de Bobotează cu apă sfințită atât casa cât și acareturile, păsările, animalele, uneltele, tot ceea ce se găsea în gospodărie (cereale, legume)⁴⁵.

La „Lăsatul Secului”, tinerii din Faraoani și Valea Mare se adunau odinioară la o casă și făceau un „bal al tinerilor”⁴⁶ sau „șezătoare cu lăutari”⁴⁷, un alt obicei care s-a dorit oprit de către mediul ecleziastic, unii preoți redactînd chiar „rapoarte la Episcopia de Iași”⁴⁸ în acest sens.

La Florii, în Faraoani „de îndată ce se întorceau de la biserică, mamele cu copii mici se duceau direct la leagănul acestora și îi mângâiau ușor cu mlădițele sfințite, dorindu-le << să crească la fel de ușor ca salcia >>. Și tot în această localitate, se obișnuia să se atingă cu vârguțele războiul de țesut, furca de tors, uneltele folosite de bărbat (coasa, grebla, îmblăciul), pentru ca << orice lucru început să se termine repede >>”⁴⁹.

La Paști se făceau și de fac ouă roșii, culoarea roșie simbolizînd sângele Mântuitorului⁵⁰. La Valea Mare „în dimineața din Duminica Paștelui, foarte devreme, bărbatul cel mai în vârstă din gospodărie, adică bunicul, îl trezea pe unul dintre nepoți, spunându-i: << Mergi, băiețelule, scoate apă și udă drumul >>. În scurtă vreme, în mai multe părți ale satului, ieșeau copiii cu gălețile pline și începeau să stropească drumul”⁵¹, un obicei legat de „apa nouă” folosită în prima zi de Paști, cu ancestrale reverberații purificatoare.

Și în Faraoani copiii colindă în dimineața Paștelui vestind Învierea Mântuitorului. Înainte vreme a existat și obiceiul colindatului flăcăilor în această zi însă nu la fiecare casă ci doar la cele cu fete de măritat, o datină asemănătoare celei de la sărbătoarea „Prunci Nevinovați”, în sensul prezenței în ceata flăcăilor a muzicii, precum și a faptului că se colinda după-amiaza.

În Faraoani și Valea Mare, ca de altfel și în alte sate catolice din zona Bacăului (Cleja, Somușca, Galbeni) ouăle „se scriu”⁵² nu la Paști, ci o săptămână mai târziu, la Duminica Albă. Tehnica folosită este și ea specifică, în sensul că ceara topită nu se așterne direct pe suprafața oului alb, ci în prealabil acesta se vopsește în roșu și abia după aceea se scrie cu ceară pe oul astfel vopsit în culoarea roșie. Motivele decorative sunt evidențiate de asemenea într-un mod particular, în sensul în care de pe ouă se îndepărtează culoarea și nu ceara, ca în alte locuri din țară, prin intermediul „borșului” care înlătură culoarea roșie lăsând vizibile modelele de ceară conturate în relief pe suprafața oului. Dintre modele amintim: brâul Maicii Domnului, calea fără sfârșit, grebla, creasta cocoșului etc. Tot acum, în Duminica Albă, numită și Duminica Mătcii, avea loc obiceiul „înfrățirii”, al „legării de frați și surori”, prin schimbarea de „ouă scrise” între tineri, care se salutau ulterior cu

---

⁴⁴ **Ibidem**.

⁴⁵ Inf. Roza Șt. Antal, Faraoani, 82 de ani, 6 clase, agricultoare (Înregistrare mg. făcută la 29 septembrie 1995), apud Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol. II, p. 222.

⁴⁶ Cf. **Ziarul Parohiei Faraoani**, manuscris, vol. I, p. 32r.

⁴⁷ **Ibidem**, p. 63r.

⁴⁸ **Ibidem**, p. 71v.

⁴⁹ Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol. II, p. 274.

⁵⁰ Anton Coșa, **op. cit.**, p. 72.

⁵¹ Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol. II, p. 278.

⁵² Anton Coșa, **op. cit.**, p. 72.

formula: „soră de cruce” sau „kereska” ori „matka” „Această legătură se perpetua pe întreaga durată a vieții, fiind un important model de apropiere sufletească între tineri”⁵³.

„În zilele imediat următoare Paștelui, tinerii se adunau la horă. Momentul culminant avea loc în Duminica Albă, când se desfășura obiceiul matca. În această perioadă a anului erau scoase înainte vreme și fetele pentru prima dată la horă”⁵⁴. La Sf. Gheorghe se împodobeau stâlpii porților cu mlădițe înfrunzite de salcie.

De Rusalii, catolicii din Faraoani și Valea Mare, asemenea locuitorilor celorlalte sate catolice din actualul județ Bacău, mergeau odinioară în pelerinaje, mai lungi ori mai scurte. Astfel, ei participau și mai participă și astăzi la renumitul pelerinaj de la Mănăstirea din Șumuleu – Ciuc⁵⁵, ori mai aproape, la Cleja⁵⁶ sau la Cacica.

În zonă a fost și un alt celebru pelerinaj la un loc numit Ciciola⁵⁷. Este vorba de o poiană care se găsește în pădurile din apropiere, între Faraoani, Valea Mare și Valea Seacă. Povestea acestui pelerinaj este presărată cu o firească notă de mister în memoria localnicilor, dată fiind vechimea practicării lui, explicând în același timp și incertitudinile cu privire la originile sale. Se dau o serie de interpretări, toate legate de întâmplări ciudate de odinioară. Se spune astfel, că în acel loc înainte vreme ar fi fost îngropați cei care muriseră în urma unei epidemii de ciumă, iar pelerinajul a fost o consecință a acestui fapt nefericit, pelerinaj înfăptuit în semn de mulțumire de către cei rămași în viață.

O posibilă explicație a acestui pelerinaj a dat-o în anul 1946 bătrânul dascăl de atunci din Faraoani, pe nume Martin Roca. Conform spuselor acestuia „acest bulciu sau procesiune a venit din vremea barbarilor care asupreau pe creștini, spunând bunicii mei că era o barbarie și ascundeau clopotele fiindcă era pădure grozav de mare și se ascundeau creștinii...”⁵⁸.

Relatarea localnicului de mai sus are reverberații istorice certe, amintind momente de demult, (menționate și de către misionarii catolici⁵⁹ care au trecut prin Faraoani) când, datorită vitregiilor, catolicii din zonă erau nevoiți să se ascundă temporar prin pădurile din apropiere. Ulterior, localnicii au investit acest loc cu semnificații aparte pentru memoria lor colectivă și pentru istoria lor, dându-i o încărcătură specială, revenind anual în pelerinaj aici, în amintirea vremurilor tulburi de altădată, cu speranța unei vieți prezente și viitoare mai senine și mai liniștite.

Mai mult, ca o manifestare a credinței catolice sincere și adevărate care-i caracterizează, localnicii au plantat crucile de pe marginea traseului care unește potecile dinspre Faraoani, Valea Mare și Valea Seacă până la „Ciciola”, făcând pe acest itinerar, cu mare solemnitate devoțiunea „Calea Crucii”.

Iată cum avea loc un asemenea pelerinaj în perioada interbelică, conform unei mărturii din epocă: „26 august 1923, Duminică ... Astăzi s-a făcut procesiunea anuală la muntele Ciciola. Înainte de procesiune s-a cetit o liturghie în Faraoani de unde a pornit procesiunea la Valea Mare. Cei din Valea Mare în anul acesta au avut frumoasa idee de a ridica 14 Cruci mari de stejar de-a lungul drumului ce duce la Ciciola și astfel au format un

⁵³ **Ibidem**, p. 73.

⁵⁴ **Ibidem**.

⁵⁵ **Ziarul Parohiei Faraoani**, manuscris, vol. I, P. 18r.-19r.; Pr. Dr. Iosif Petru M. Pal, **op. cit.**, p. 47; Dumitru Mărtinaș, **Originea ceangăilor din Moldova**, Bacău, Editura „Symbol”, 1998, p. 133.

⁵⁶ Cf. **Ziarul Parohiei Faraoani**, manuscris, vol. I, p. 18r.-19r.

⁵⁷ **Ibidem**, p. 62v.; **Ibidem**, vol. II, p. 2r.

⁵⁸ **Ibidem**, vol. II, foaie volantă la sfârșitul anului 1946.

⁵⁹ Anton Coșa, **Misionari catolici despre Faraoani**, în *Carpica*, Bacău, XXVIII, Iași, Editura Documentis, 1999, p.141-162.

Calvar în amintirea Calvarului de lângă Ierusalim. După o predică asupra însemnătății devoțiunii așa numită Calea Crucii subsemnatul (pr. Iosif Tălmăcel n.n.) având facultate deosebită de la Roma și învoirea Episcopului Mons. Cisar a binecuvântat cele 14 Cruci în amintirea celor 14 stațiuni din Patima Domnului.

În anul acesta a fost norod ca niciodată. Afară de cei din Faraoani și Valea Mare au fost cei din Valea Seacă veniți în procesiune, apoi au fost din Galbeni, din Cleja, din Somoșca, din Găidari, din Stufu și Valea Rea. Odată terminată Calea Crucii care a durat 3 ore și jumătate s-a ajuns în vârful muntelui unde sunt ridicate 3 Cruci sub umbra unui stejar care desemnează hotarul dintre moșia Valea Seacă și Faraoani. Acolo sus era pregătit un altar unde P. Serafim Bejan O.M.C. a cântat liturghia iar P. Petru Neumann O.M.C. paroh de Valea Seacă a făcut o frumoasă predică asupra Evangheliei ... După liturghie s-a luat masa împreună cu poporul sub umbra stejarilor⁶⁰.

În acest loc s-a dorit și construirea unei capele, în acest sens începând să se strângă fonduri din 10 august 1924⁶¹. Dacă în trecut data când se făcea acest pelerinaj nu era una fixă, fiind la libera alegere a credincioșilor și a preotului, în zilele noastre pelerinajul are loc în fiecare an în ziua de 22 august, de sărbătoarea Sfintei Fecioare Maria, Regină, în cinstea căreia s-a construit actuala capelă. „Aceste pelerinaje, de veche tradiție, organizate și cu prilejul hramurilor bisericilor, dovedesc și ele spiritul profund religios al credincioșilor (din Faraoani, Valea Mare, Cleja, Somoșca, Galbeni etc. n. n.), păstrarea și perpetuarea datinilor creștine⁶².

În ceea ce privește obiceiurile vieții de familie, acestea cunosc o evoluție din ce în ce mai evidentă către păstrarea și conservarea acelor practici spectaculare, în consonanță cu starea vieții contemporane, perpetuând în fond elementele ancestrale, chiar dacă în forme mai mult sau mai puțin modificate. „De obicei, ceremoniile sarcinii și ale nașterii constituie un întreg, încât deseori sunt executate rituri de separare care scot femeia gravidă din societatea generală, din cea familială și, câteodată, chiar din societatea sexuală. Urmează riturile perioadei de sarcină propriu-zise, aceasta fiind o perioadă de prag. În fine, riturile de naștere au ca obiect reintegrarea femeii în societățile de care a aparținut mai înainte ori aducerea ei într-o stare nouă ca mamă, mai ales dacă este vorba de cea dintâi naștere și de un băiat⁶³.

Și în Faraoani ceremonialul nașterii conservă încă o serie de practici rituale cu rol psihic și educativ, sub un dublu aspect: pe de o parte reintegrarea mamei după naștere în colectivitatea rurală, iar pe de altă parte pe supravegherea atentă a începutului vieții noului născut. Există firește o multitudine de precauții menite să înlăture eventualele amenințări relative la viața mamei și a copilului ce urma să vină pe lume. Astfel, viitoarea mamă trebuia să evite eforturile mari, să nu tănuiască sarcina în primele luni, pentru a nu se naște copilul mut sau cu dificultăți de vorbire, să nu dea cu piciorul în câini sau pisici, să nu treacă peste o funie etc.

Odinioară, în Faraoani, moașa a avut un rol deosebit. De altfel, „în satele catolicilor din Moldova ... tradiția moașei de neam și, îndeosebi, relațiile socio-umane ce se statornicesc între aceasta și femeile asistate la naștere amintesc de practicile similare

---

⁶⁰ Cf. **Ziarul Parohiei Faraoani**, manuscris, vol. I, p.62v.

⁶¹ **Ibidem**, vol.II, p. 2r.

⁶² **Idem, op. cit.**, p. 73.

⁶³ Arnold van Gennep, **Riturile de trecere**, Iași, Editura Polirom, 1996, p. 47.

întâlnite și astăzi în zonele nordice ale Ardealului⁶⁴. În Faraoani, „femeia care le ajuta pe semenele ei să nască primea de la acestea <<doi coți de pânză și o lumânare>>”⁶⁵.

Comunitatea rurală tradițională pedepsea înainte vreme „fetele necinstite”⁶⁶, fapt valabil și la Faraoani. În Valea Mare, „fata care naștea un copil nelegitim era dusă de două femei într-o livadă și pusă să înconjoare un pom de trei ori. La sfârșit îmbrățișa pomul și îl săruta, iar una dintre femei îi tăia o găță (cosiță) și o agăța în pomul respectiv. După acest ritual, se considera că putea intra în rândul femeilor”⁶⁷. „Fata greșită avea de suportat toate consecințele intoleranței celor din jur. Ea era exclusă din grupul fetelor și al flăcăilor, cu care petrecuse până atunci, iar în rândul femeilor măritate nu putea fi acceptată decât foarte greu, uneori fiind obligată să se supună unui simulacru de căsătorie la pom⁶⁸, cunoscut în alte părți sub numele de <<cununie la salcie>>”⁶⁹. În Transilvania, „dacă o fată făcea un copil din flori, trebuia să-și strice coada și nu avea voie să se împletească cu cosițe ... O luau două femei mai în etate și o duceau la un gard sau la o salcă. Aici, după ce îi împleteau părul ca la neveste și o înveleau, se întorceau împrejurul ei zicând de trei ori: Cunună-să roaba lui D-zeu N.N. cu gardul sau cu salcia”⁷⁰.

În Faraoani odinioară era obiceiul ca fata care a avut copil din flori să facă „pocăință publică în biserică cerând iertare de scandalul dat”⁷¹, ori acest lucru era făcut deopotrivă, dacă se afla firește, atât de către fată cât și de băiat, care trebuiau „să facă pocăință publică cu lumânarea în biserică trei duminici de-a rândul”⁷². Asemenea exemple nu au ocolit nici pe tinerii din Faraoani care dincolo de faptul că erau nevoiți să steie cu „lumânarea neagră în timpul liturghiei”⁷³, mai trebuiau să suporte și „cununile de urzici pe cap”⁷⁴ atunci când se cununau.

Într-o localitate catolică vecină, la Cleja, „<<fetele care păcătuiau înainte de căsătorie>> trebuiau, drept pedeapsă <<să asculte trei liturghii celebrate în zi de duminică sau de sărbătoare de poruncă, așezate fiind în genunchi, cu o lumânare aprinsă în mâini, având alături crucea sau prapura neagră, în fața altarului ca să fie văzute de întreaga comunitate>>. Ca pedeapsă de la părinți, nu primea zestrea ori i se dădea numai o mică poarte din ea în cazul în care se mărita, și nu i se făcea nuntă. De asemenea, tinerii din cadrul comunității o excludeau de la horă și șezătoare”⁷⁵.

Menționăm aici și faptul că după nașterea copilului „nașii jucau un rol foarte important în viața ulterioară a finului lor, fiind considerați ca părinți de-al doilea ai acestuia. Nașii de botez erau primii pe lista eventualilor nași de cununie ai finului sau finei lor, atunci când acesta ori aceasta atingea vârsta căsătoriei. Nașii de botez erau aceia care își ajutau finii în diferitele momente ale vieții, cu vorba și cu fapta”⁷⁶.

⁶⁴ Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol. I, p. 11.

⁶⁵ Inf. Roza Șt. Antal, 82 de ani, 6 clase, agricultoare (Înregistrare mg. făcută la 29 septembrie 1995), apud Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol. II, p. 10.

⁶⁶ Anton Coșa, **op. cit.**, p. 77.

⁶⁷ Inf. Roza Șt. Antal, 82 de ani, apud Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol. II, p. 11.

⁶⁸ Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol. II, p. 11, nota 4.

⁶⁹ **Ibidem**, p. 3.

⁷⁰ Valer Butură, **Cultura spirituală românească**, București, Editura Minerva, 1992, p. 311.

⁷¹ Cf. **Ziarul Parohiei Faraoani**, manuscris, vol. I, p. 31v.

⁷² **Ibidem**, vol. II, p. 6r.

⁷³ **Ibidem**, p. 16r.

⁷⁴ **Ibidem**.

⁷⁵ Anton Coșa, **op. cit.**, p. 77.

⁷⁶ **Ibidem**, p. 75.

Șezătorile erau odinioară prezente și în Faraoani și Valea Mare, alături de hora satului, de bal ori de clacă, astăzi fiind înlocuite de discotecă. Acestea erau locurile în care se întâlneau fetele și flăcăii. „Hora și șezătoarea reprezentau de altfel și locurile unde de obicei se înfiripau viitoarele legături sentimentale între tineri”⁷⁷. Cele mai răspândite în Faraoani și Valea Mare, ca de altfel și în localitățile catolice învecinate (Cleja, Somușca, Galbeni) erau șezătorile de fete mici (10-13 ani) și șezătorile de fete mari (de măritat), mai rare fiind cele ale femeilor măritate.

La Faraoani „șezătoarea cea mare sî făcea miercuri seara. Asta iara mai importantă decât tătă. Nu sî făcea la oricini și nici oricum. Asta era în mijlocu zilelor din săptămânî și trebuia sî fie cea mai frumoasă”⁷⁸. Înainte vreme „pe lângă șezătorile mari se fac șezătorile mici unde se adună băieți și fete mai mici, adică de acei cari încă n-au ieșit la lume sau la joc cum se mai zice”⁷⁹.

În zilele noastre „șezătorile au rămas de domeniul trecutului. Cu nesfârșita trudă a fetelor, cu grijile mamelor pentru zestrea ce trebuia să crească de la o zi la alta, cu fiorul reconfortant al dragostei dintâi, cu cântecele, poveștile și jocurile ce au înnobilit sufletele atâtor generații. Amintirea lor mai stăruie doar în memoria celor vârstnici, care continuă să evoce cu căldură istoria emoționantă a acestor întâlniri cu vădite implicații premaritale”⁸⁰.

În legătură cu șezătorile, trebuie să menționăm faptul că în perioada interbelică, dar și mai târziu, au existat încercări de interzicere a lor de către slujitorii bisericești locali care printr-un exces de zel au dorit suprimarea lor, fără succes însă⁸¹, din sursele vremii constatând faptul că localnicii catolici din Faraoani țineau foarte mult la tradițiile moștenite din bătrâni, o situație firească, în consonanță cu bine cunoscutul și normalul conservatorism al satului de odinioară. „Mamele vorbesc că ce se amestecă preotul în șezătorile noastre și ce treabă are cu fetele noastre. << Precum noi n-am fost păzite de mamele noastre, nici noi nu voim să păzim pe fetele noastre >>. Bărbații adăogă că așa au fost și ei, și că așa trebuie să fie și copii lor...”⁸².

Hora satului implica o participare mai largă a colectivității rurale, fiind „o petrecere a tuturor”⁸³. Avea loc în momentele mai importante de peste an (Paști, Crăciun, Lăsata Secului), la hram⁸⁴ ori în zilele de duminică. Erau organizate de către tinerii aflați în preajma căsătoriei. Acest eveniment le oferea tinerilor posibilitatea să privească, să danseze, să facă noi cunoștințe, să lege prietenii noi. În special hramurile au fost multă vreme ocaziile cele mai importante în care tinerii din Faraoani și Valea Mare, dar și din satele vecine catolice, mai apropiate ori mai îndepărtate se întâlneau, se cunoșteau, se vizitau, legau prietenii care uneori se sfârșeau cu căsătorii fericite.

Într-o lucrare a contelui d’Hauterive din anul 1785 aflăm cum stăteau de vorbă tinerii catolici de atunci: „La un timp anumit al zilei, dănțuitorii și dănțuitoarele se despart de gloată și la o depărtare așa de mare încât să nu fie nici auziți, nici pierduți din ochi, se așează unul în fața altuia. Tânărul își ridică sumanul dinapoi peste cap și-l peste capul țărăncii și astfel le acoperă fața la amândoi. Așa stau de vorbă, fără a face nici o mișcare. Ei

⁷⁷ **Ibidem**, p. 76.

⁷⁸ Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol. II, p. 19.

⁷⁹ **Ziarul Parohiei Faraoani**, manuscris, vol I, p. 56r.

⁸⁰ Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol.II, p. 21.

⁸¹ Cf. **Ziarul Parohiei Faraoani**, manuscris, vol. I, p. 56r.

⁸² **Ibidem**.

⁸³ Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol. II, p. 21.

⁸⁴ Felix P. Rafaelli, **Bulciurile noastre**, în *Viața*, an. VIII, nr. 8, 1922, p. 117-118.

se pare că nu țin seamă de cei care îi privesc; dar fără îndoială nimeni nu găsește că fapta lor este lucru de rușine”⁸⁵.

În Faraoani, potrivit tradiției, fetele erau scoase la horă în jurul vârstei de 15-16 ani, uneori chiar mai de timpuriu. Această vârstă fragedă este în consonanță cu relatări mai vechi conform cărora fetele catolice „se mărită foarte de timpuriu”⁸⁶. Scoaterea la joc a fetelor avea loc și în Faraoani de Paști, acest eveniment așteptat cu emoție de fiecare fată reprezentând „actul solemn de investire publică a nubilității, prin care intra în ierarhia celor cu drepturi și datorii sociale consacrate și inițierea în lumea dragostei”⁸⁷. Băieții intrau în joc la 17-18 ani în condiții mai puțin ceremoniale, evenimentul în sine constituind însă și pentru ei „un moment de trecere de la copilărie la adolescență”⁸⁸.

La Faraoani, ca și în alte sate catolice din Moldova (Cleja, Somușca etc.) fetele care ieșeau la horă purtau permanent în mâini un șervet⁸⁹ și un buchetel de flori. Dacă fetei îi plăcea de un băiat, îi dăruia acestuia câteva flori, o bentiță cu mărgel (gherdan), precum și șervetul. Toate acestea vor fi purtate de flăcău astfel încât să fie văzute de către toată lumea ca semn al relației dintre cei doi. Puteau fi văzuți astfel, odinioară, în Faraoani și Valea Mare, la fel ca și în Cleja, Somușca ori Galbeni, flăcăi care purtau cu mândrie flori și gherdane la pălărie și șervet la brâu. Nici flăcăii nu se lăsau mai jos dăruind fetelor inele, mărgel, cercuri și nelipsitele „zale”⁹⁰. Trebuie să amintim aici faptul că în Faraoani, ca de altfel și în alte sate catolice din județul Bacău, flăcăul putea să o conducă acasă pe fată numai până la poartă, acesta având posibilitatea de a intra în casă doar la logodnă.

„În cadrul ciclului familial, nunta ocupă un loc bine determinat prin latura ei spectaculară, prin implicarea (mai mult sau mai puțin directă) pe o scară mai largă a comunității rurale, dar mai ales prin faptul că prin premise, desfășurare și urmări constituie o perioadă <<de trecere>> (<<de prag>>) de la un statut social la un altul, de la o categorie socială la alta. Pentru ca această <<trecere>> să fie benefică trebuie îndeplinite anumite <<rituri>> în perioada adolescenței. În acest sens <<scoaterea la horă>> și <<ieșirea la joc>> constituie un moment definitoriu cu implicații ulterioare complexe și în același timp multiple”⁹¹.

După ce tinerii se cunoșteau și hotărau să se căsătorească, avea loc „pețirea”, acasă la fată. La Faraoani se mergea în pețit de trei ori înainte vreme, o dată sâmbăta, a doua oară joia și a treia oară duminica. Cu această ocazie se făcea și o masă rituală cu nuci și alune. „Sî puneu pi masî străchini cu nuci și alune”⁹².

Urma „logodna”, care se făcea la preot, din acest moment flăcăul și fata devenind „mire” și „mireasă”, tot acum începând și perioada celor trei săptămâni, a celor trei duminici, când se fac „strigările” sau „vestirile” în biserică. Acestea din urmă aveau menirea de a descoperi eventualele piedici din calea căsătoriei celor doi tineri, fapt constatat de către

⁸⁵ Vezi Le Comte d’Hauterive, **La Moldavie en 1785. Faisant suite au journal d’un voyage de Constantinople a Iassy**, în **Memoire sur l’etat ancien et actuel de la Moldavie**, Bucarest, 1902, p. 91.

⁸⁶ Vezi Aladar Ballagi, **Ungurii în Moldova**, în **Societatea Geografică Română**, Buletin, București, IX, 1888, p.85.

⁸⁷ Romulus Vulcănescu, **Fenomenul horal**, Craiova, Editura Ramuri, 1944, p. 96.

⁸⁸ Anton Coșa, **op. cit.**, p. 76.

⁸⁹ **Ibidem.**

⁹⁰ **Ibidem.**

⁹¹ **Ibidem.**

⁹² Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol. II, p. 43.

noi și în alte sate catolice din Dieceza de Iași, cum ar fi: Cleja⁹³, Somușca, Galbeni etc., „obicei larg răspândit și în spațiul transilvan”⁹⁴.

Simion Florea Marian spunea odinioară despre acest obicei al „strigărilor”, referindu-se la spațiul rural transilvănean: „Strigările sau vestirile, care sunt menite spre descoperirea piedicilor, care ar putea să se nască după încredințare (logodnă) și ar putea să zădărnicească căsătoria, se strigă, de regulă, în biserică în trei duminici sau sărbători dupăolaltă”⁹⁵.

După logodnă se alegeau nașii și se fixa data nunții. Nunțile în Faraoni aveau loc înainte vreme „în două părți”⁹⁶, atât la mire cât și la mireasă. Înaintea nunții tinerii își alegeau „chemătorii”. La Faraoni au fost înainte 4 chemători: doi din partea miresei și doi din partea mirelui. Fiecare dintre ei purta semne distinctive, individualizându-se prin floarea de la pălărie și botele înflorate de statura lor. Botele de la mireasă se deosebeau de cele de la mire prin șervetul care era legat în vârful acestora. Floarea de la pălăria chemătorilor era făcută din spice de grâu sau de orz având împletite între ele mărgelile, flori mărunte, semănând astfel cu un buchet. Chemătorii „nu aveau voie să poarte buchetul la pălărie decât la invitățile din ajunul petrecerii, apoi la Vedre și în ziua nunții”⁹⁷.

În seara de dinaintea nunții avea loc la mire și la mireasă o petrecere numită „vadra”. La Faraoni, femeile care participau la „vedre” erau întotdeauna însoțite de către nașă, care făcea o primă sarmală, ce nu întâmplător se numea „sarmala nașei” (întrucât i se dădea acesteia la nuntă) și care nu era una obișnuită ci una mai mare, ce se așeza pe fundul oalei în care urma să se așeze și celelalte sarmale. „Înainte de a se apuca însă de treabă, femeile primeau câte un pahar de băutură, din care gustau puțin și îl lăseau deoparte, lăutarii începeau să cânte, iar ele porneau să joace în jurul coveții în care se afla umplutura pentru sarmale. Jucau, chiuiau, băteau din palme și rosteau strigături referitoare la mireasă, la mire, la traiul lor etc. După ce înconjurau o dată covata, gustau iarăși din pahara, spunând urări la adresa mirilor, apoi continuau să joace până învârteau hora de trei ori. Când terminau lucrul, femeile erau așezate la masă și ospătate”⁹⁸.

Preocuparea esențială a fetelor și a flăcăilor participanți la obiceiul „vadra” era aceea de a pregăti „botele înflorate”⁹⁹ ale mirelui și ale miresei. „Erau două bețe lungi de alun, mai rar din alte esențe, pe suprafața cărora făceau băieții <<geluituri>> circulare sau în formă de spirală. Printre ornamentele cioplite, fetele așezau crenguțe de busuioc și siminoc (florile dragostei), frunze verzi, arnici roșu și alb, mărgelile și fire de beteală într-o ordine bine știută. Trei sau patru lumânări, de grosime mijlocie, străbăteau corpul toiagului în linie dreaptă ori șerpuită, rămânând libere în partea de sus, pentru a fi aprinse. Câteva flori și spice de orz completau decorul din vârful <<botei înflorate>>, înfățișând un mic buchet, legat cu o năframă brodată sau cu un prosop”¹⁰⁰. Aceste <<bote înflorate>> trebuiau jucate, astfel încât, la Valea Mare, ca și la Cleja¹⁰¹ de altfel, era obiceiul ca în acest timp mireasa să șadă

⁹³ Anton Coșa, **op. cit.**, p.78.

⁹⁴ **Ibidem**.

⁹⁵ Simion Florea Marian, **Nunta la români. Studiu istorico-etnografic comparativ**, vol. I, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 1995, p. 149.

⁹⁶ Anton Coșa, **op. cit.**, p. 81.

⁹⁷ Inf. Mihai Gh. Farcaș, 62 de ani, 7 clase, agricultor (Înregistrare mg. făcută la 3 februarie 2000), apud Ion H. Ciubotaru, **op.cit.**, vol. II, p. 49.

⁹⁸ Inf. Roza Șt. Antal, 82 de ani, 6 clase, agricultoare (Înregistrare mg. făcută la 29 septembrie 1995), apud Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol.II, p.54.

⁹⁹ Anton Coșa, **op. cit.**, p. 79-80.

¹⁰⁰ Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol.II, p. 54.

¹⁰¹ Anton Coșa, **op. cit.**, p. 80.

lângă zestre, tot astfel ca în ziua nunții. “Veneau femeile care ajutaseră la sarmale, luau toiagul (bota înflorată n.n.), aprindeau lumânările din vârf și începeau să-l joace. Lăutarii cântau melodia Busuiocul, ce se zicea și la luarea miresei, iar femeile jucau în grup, între zestre și ușa de la ieșire. Mergeau de trei ori înainte și înapoi, ducând-o și aducând-o îndărăt pe mireasă de fiecare dată. Dacă se întâmpla ca mirele și mireasa să fie împreună, se făcea și un joc pentru tineri. Fetele și flăcăii se prindeau în horă, iar mirii intrau în mijloc cu o oală mare de vin în mână. În timpul dansului, fiecare dintre participanți trebuia să bea o gură de vin din vasul început de mire și mireasă”¹⁰².

Înainte vreme, mirele și mireasa erau îmbrăcați în costume populare tradiționale, astăzi constatându-se preferința către o vestimentație modernă “de oraș”¹⁰³, constând din costum bărbătesc la mire și rochie albă de mireasă. Odinioară, straietele pe care le purtau mirele și mireasa erau destinate unei singure ocazii, cea a nunții, fiind special pregătite pentru acest eveniment. “Straiele cu care te cununi sî-mbraci o sîngurî datî în viați: atunci cînd mergi la sfîntu altar și faci legămîntu di căsătorie. Pi urmî li păstrezi ca sî ti-mbrace cu ele după ci mori. Așa sî obișnuie pi vremea cilor bătrîni”¹⁰⁴.

După oficierea serviciului religios, alaiul de nuntași se întorcea acasă, unde erau li se arunca înaintea mirilor cu apă, vin, grâu, după care nuntașii se așezau la masă. În timp ce la casa mirelui începeau pregătirile pentru aducerea miresei, la casa miresei avea loc “înhotatul” acesteia. În Faraoani, la fel ca și în satul vecin Cleja “înhotatul” avea loc astfel: “Chemătorii aflați acolo veneau cu acele <<bote de chemători>>, pe care le ridicau deasupra capului miresei, în formă de con și susțineau <<voalul>> pe care nuna îl așeza pe capul miresei, voal care ajunge până la pământ. Sub acest acoperământ se învârtea mireasa de trei ori plângând”¹⁰⁵. După sosirea alaiului de la mire la casa miresei, se rostea de către nașul mare “iertăciunea”. Când ajungea mireasa la casa mirelui, ieșea soacra mare cu un scăunel în întâmpinarea miresei care urma să coboare din căruță. Urma apoi “deshobotatul” miresei. În cadrul ceremonialului specific de nuntă “era adusă apoi găina” și avea loc strângerea darurilor. Pe tot parcursul nunții se rosteau strigături. O dată cu încheierea nunții, “pentru tânăra soție și tânărul soț începea o nouă etapă din viață”¹⁰⁶.

În ceea ce privește ceremoniile funerare, acestea “reșesc să conserve, dincolo de multiplele încercări de alterare, o serie de <<rituri de separare>>, <<rituri de prag>>, <<rituri de agregare>>, individuale sau colective, menite să faciliteze <<marea trecere>> a celui dispărut din această lume, ușurarea integrării acestuia într-o altă existență respectiv în <<lumea de dincolo>> și, implicit să protejeze pe cei rămași în această lume, comunitatea rurală în ansamblul ei, comunitatea restrânsă a rudelor, a <<neamurilor>> celui dispărut în special, de eventuale crize, de eventuale manifestări negative și nocive în același timp, determinate de pierderea și înstrăinarea unui membru al acestei comunități”¹⁰⁷.

Apropierea momentului morții este prevestită de o serie de semne. Astfel amintim, cântatul bufniței, denumită în Faraoani, ca și în alte sate catolice vecine, „pasărea morții” cu reverberații frecvente în zona Năsăudului unde o întâlnim și în poezia funebră: „O vinit

¹⁰² Inf. David A. Laslău, 64 de ani, 4 clase, agricultor (Înregistrare mg. făcută la 19 septembrie 1999), apud Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol. II, p. 54.

¹⁰³ Anton Coșa, **op. cit.**, p.81.

¹⁰⁴ Inf. Roza Șt. Antal, 82 de ani, 6 clase, agricultoare (Înregistrare mg. făcută la 29 septembrie 1995), apud Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol.II, p. 56.

¹⁰⁵ Inf. Tereza P. Coșa, 44 de ani, 7 clase, agricultoare, satul Buda-Cleja (Înregistrare mg. făcută la 10 septembrie 1994), apud Anton Coșa, **op. cit.**, p. 82.

¹⁰⁶ Anton Coșa, **op. cit.**, p. 85.

¹⁰⁷ **Ibidem.**

pasărea morții / Și s-o pus pi stâlpul porții / Și-atâta ce-o mai cântat / Până când te-o înșalat / Și pe-aist drum ai plecat”¹⁰⁸.

La cumpăna dintre viață și moarte, muribundul beneficiază de grija celor apropiați care se străduiesc ca prin tot ceea ce fac să-i ușureze „trecerea” din lumea „cu dor” în cea „fără dor”. La căpătâiul patului muribundului se pune un ștergar mare, așa-numita „pânză a sufletului” având lungimea celui dispărut, care după zilele de priveghi „se lega la crucea cea mare” în momentul pornirii convoiului funebru către cimitir. Ca semn de doliu se pune un „batic negru” la poartă. Comunitatea rurală află de dispariția unui membru al ei prin intermediul clopotelor de la biserică, care se trag cu această nefericită ocazie, dar în același timp și prin anunțarea personală. Cel dispărut este scăldat, îmbrăcat și așezat în camera mare, unde mai apoi va fi „bocit” și „privegheat”.

În Faraoani, ca de altfel și în alte sate catolice din zona Bacăului se face un „toiag de lemn” la înmormântarea tinerilor necăsătoriți identic cu cel de la nuntă. În drum spre biserică acest toiag era dus în Faraoani de către o fată mare dacă defunctul era un băiat, respectiv de un băiat dacă cea dispărută era o fată. La biserică era așezat în sicriu lângă cel sau cea dispărută, rămânând aici până când se ajungea la cimitir. Aici groparii îl luau și-l înfingeau în pământ lângă cruce. Acest toiag este „un băț de lungimea mortului”, numit uneori „botă înflorată”, pe care îl cioplește „un om care se pricepe”, iar fetele „îl împodobesc, la priveghi”, în noaptea din ajunul înhumării¹⁰⁹.

Cei apropiați se solidarizează cu defunctul, formând împreună „o comunitate aparte, care se află undeva la mijloc între viață și moarte”¹¹⁰. Din acest motiv se impune necesitatea semnelor de doliu pentru rudele defunctului. Nu întâmplător, la Faraoani, un loc aparte printre celelalte țesături îl ocupă ștergarele de doliu. „Prosopu di doliu iara țăsut anumi. Lung di pisti on metru giumatati și lat ca la patruzăci di santimi. Era țăsut din bumbac, cu vrâsti – la cari li sî mai spuni și poduri – și ave modelili făcuti în cinci iți. Câmpu în două iți și florili (vrâstili) în cinci iți. Îl puneu pi cap și fimeili și domnișoarili. Nu sî cata vârsta. Ori iarai neam cu mortu ori nu, dacî ti ducei la-nmormântari leagai șteargari di doliu. Cât videi cu ochii, suti și suti di fimei, tăti-aveu pi cap prosoapi di doliu. Numa alb videi. Altî culoari nu sî purta la mort”¹¹¹. În timp, după o perioadă de folosire paralelă a albului și a negrului ca semne de doliu, se va impune culoarea neagră, care astăzi evidențiază pe cei îndoliați și, în mod firesc se remarcă în cadrul ceremonialului funebru.

Și la Faraoani, asemenea altor așezări catolice vecine (Cleja, Somușca, Galbeni) era obiceiul ca participanții la priveghi să intoneze la căpătâiul celui dispărut „cântece de priveghi” sau „cântece de mort”. „Aceste <<cântece ale mortului>> sau <<cântece ale morților>> ori <<cântece de mort>> sunt de o autenticitate și o forță de sugestie remarcabile prin motivele ce le transmit și prin linia melodică. Ele sunt cântate în nopțile de veghe, la căpătâiul mortului, după un ritual strict: una dintre femei rostea un vers care era apoi repetat de restul grupului”¹¹². Repertoriul acestor cântece este împărțit pe grupe de vârstă: pentru copii, pentru tineri, pentru oameni maturi și pentru bătrâni¹¹³.

¹⁰⁸ Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol. II, p. 145.

¹⁰⁹ Inf. Roza Șt. Antal, 82 de ani, 6 clase, agricultoare (Înregistrare mg. făcută la 29 septembrie 1995), apud Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol. II, p. 157.

¹¹⁰ Paul Sartori, **Sitte und Brauch**, Leipzig, vol. I, 1910, p. 124, apud Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol. II, p. 159.

¹¹¹ Inf. Roza Șt. Antal, 82 de ani, 6 clase, agricultoare (Înregistrare mg. făcută la 29 septembrie 1995), apud Ion H. Ciubotaru, **op. cit.**, vol. II, p. 160.

¹¹² Anton Coșa, **op. cit.**, p. 87.

¹¹³ **Ibidem**, p. 90.

După înmormântarea celui dispărut se face praznic, unde se dau de pomană diferite alimente și lucruri pentru sufletul mortului. Urma o lungă perioadă de doliu, de șase săptămâni la sfârșitul căreia se organiza un alt praznic în memoria defunctului.

În decursul vremii, creatorii populari și-au pus amprenta și asupra folclorului din actuala comună Faraoani, care se integrează folclorului românesc în general.

Am insistat succint în acest capitol asupra principalelor coordonate atnografice ale acestei comunități rurale, conștienți fiind de faptul că aspectele legate de cultura populară tradițională sunt cele mai expuse în timp transformărilor, degradării și chiar dispariției.

Insistența noastră a fost în consonanță cu cele spuse la un moment dat de către istoricul și etnologul Fernand Braudel: “Practic, nu există civilizație actuală care să poată fi cu adevărat înțeleasă fără o cunoaștere a itinerariilor deja parcurse, a valorilor străvechi, a experiențelor trăite”¹¹⁴.

---

¹¹⁴ **Ibidem**, p.108.